

Oikeusministeriölle

VN/26600/2023

Työryhmän mietintö ulosottosääntelyn uudistamisesta

Ulosottosääntelyyn ehdotetut muutokset ovat enimmäkseen kannatettavia

- Finanssiala ry (FA) pitää ulosottosääntelyyn ehdotettuja muutoksia enimmäkseen kannatettavina
- Henki- ja eläkevakuutusten ulosmittausta koskeviin ehdotuksiin liittyy eräitä tarkennustarpeita

1 Tulojen ulosmittaus

Mietinnössä ehdotetaan ulosoton vapaakuukausien poistamista kokonaan. Ehdotus selkeyttäisi ulosoton toimintaa velkojienkin kannalta. Harkinnanvaraistenkin vapaakuukausien korvaaminen ulosoton määrän rajoittamisella edellyttää velallisilta käytännössä suunnitelmallista säästämistä. Suunnitelmallisuus on henkilökohtaisen talouden hoidossa tärkeää, mutta yksittäisten velallisten edellytykset säästää säännöllisesti vaihtelevat. Toisaalta ulosmittauksen keveneminen pienimmissä tuloluokissa parantaa pienituloisten ulosottovelallisten säästämismahdollisuuksia.

Mietinnön vaikutusarviossa mainittuun tapaan ulosmittauksen keveneminen voi heikentää luotonsaantimahdollisuuksia niissä tuloluokissa, joihin keveneminen kohdistuu. Tämä vaikutus ulottuu kaikkiin samoihin tuloluokkiin kuuluviin luotonhakijoihin, sillä pakkotäytäntöönpanomahdollisuudet huomioidaan ennakolta luottokelpoisuuden arvioinnissa. Käytännössä vaikutukset voivat kohdistua esimerkiksi kertahankintoihin, joihin pienituloisimmat tarvitsevat luottoa. Koska ehdotetut kynnysarvot kuitenkin ovat maltillisia, jäänevät vaikutukset luottomarkkinoihin kokonaisuutena maltillisiksi, ellei kokonaan ulosmittauksen ulkopuolelle jäävien velallisten määrä kasva huomattavasti ennakoitua enemmän.

FA:lla ei ole kommentoitavaa mietinnön elatusvelvollisuutta, yksilöllisten olosuhteiden huomioimista, ulosoton yleisiä menettelysääntöjä ja erottamisesta koskeviin ehdotuksiin. FA yhtyy mietinnön liitteenä olevan muistion johtopäätökseen siitä, ettei suoritusten kohdentamisjärjestystä ulosotossa tule muuttaa.

2 Henki- ja eläkevakuutusten ulosmitattavuuden soveltamisalaa tulisi vielä arvioida uudelleen

FA kannattaa periaatteessa eri sijoitusmuotojen tasapuolista kohtelua myös ulosotossa. Uskottavan pakkotäytäntöönpanojärjestelmän lähtökohta on, että velallisen omaisuus on lajistaan riippumatta pääsääntöisesti ulosmitattavissa. Työryhmän ehdotukseen laajentaa henki- ja eläkevakuutuksiin kertyneen varallisuuden ulosmittauskelpoisuutta liittyy kuitenkin ongelmia, joiden vuoksi muutosta ei tulisi tehdä ehdotetussa laajuudessa.

Työryhmämietinnössä henki- ja eläkevakuutuksien osalta suunniteltuja muutoksia perustellaan muun muassa näiden tuotteiden merkityksen muuttumisella sosiaaliturvan täydentäjistä sijoitus- ja säästöinstrumenteiksi. Kuitenkin erityisesti vapaaehtoisen eläkesäästämisen merkitys työelämän jälkeisen toimeentulon

turvaajana todennäköisesti kasvaa tulevaisuudessa sekä vakuutus sopimuslain alkuperäiseen voimaantulohetkeen että lain voimassa olevan 54 §:n voimaantulohetkeen verrattuna.

Tiivistetysti työeläkkeen korvausaste laskee eli eläkkeet ovat aiempaa pienempiä suhteessa palkkoihin. Vapaaehtoisen eläkesäästämisen verovähennysoikeuden suunniteltu lakkauttaminen vähentäisi vapaaehtoisen eläkesäästämisen houkuttelevuutta, muttei tarvetta säästämiseen.

Vapaaehtoiset eläkevakuutukset poikkeavat säästämisen ja varautumisen välineinä muista vakiintuneesti käytettävistä sijoittamisen muodoista siinä, että sijoituksen realisoinnin edellytykset ovat tiukempia kuin monissa muissa säästämis- ja sijoittamismuodoissa. Vakuutetun eläkehakemus on edellytys sopimuksen mukaisen eläkkeen maksamiselle ja vakuutetun velvollisuus eläkkeen maksamiseksi tarvittavien tietojen antamiseen perustuu vakuutus sopimuslain 69 §:ään. Vakuutuskorvauksen maksaminen edellyttää vakuutetun hakemuksen lisäksi sitä, että yhtiö saa tiedot ja selvitykset, joita se tarvitsee omien velvollisuuksiensa täyttämiseksi. Vastaavasti vakuutusyhtiöllä on velvollisuus maksaa korvaus eläke-etuutena sen jälkeen, kun 69 §:n mukaiset tiedot korvauksen hakijalta on saatu.

Ulosottokaaren 4:70:ään ehdotetulla muutoksella puututtaisiin velallisen henkilökohtaisiin olosuhteisiin tavalla, joka sääntelyn sinänsä tärkeä lähtökohta huomioidenkin voi olla kohtuuton. Vakuutetun eläkkeelle jäämistä koskevat suunnitelmat voivat sopimuksen voimassa ollessa muuttua alkuperäisestä tilanteesta, jolloin hän voi vakuutuksen sopimusehtojen niin salliessa lykätä vapaaehtoisen eläkkeen maksatusta. Esimerkiksi työuran pidetessä eläkkeen maksun ajankohta voi muuttua olennaisesti siitä ajankohdasta, joka sopimusta tehtäessä oli eläkeiän aikaisin mahdollisin hetki.

Mahdollisuus eläkeiän lykkäykseen on vakuutetun kannalta merkittävä sopimusehto. Jos ulosottomies voi hakea korvausta samoin perustein kuin vakuutettu, ei sopimuksen tarkoitus täyty. Vakuutetun kannalta erityisen kestävä tontti olisi ulosottoviranomaisen mahdollisuus päättää vakuutetun edun vastaisesti eläkkeen maksuajankohdan aloittamisesta.

FA ehdottaakin, että vapaaehtoiset eläkevakuutukset jätettäisiin henki- ja eläkevakuutusten ulosmittaukseen ehdotettujen muutosten ulkopuolelle.

Ehdotettu ulosottokaaren 4 luvun 70 §:n muutos koskisi yksityishenkilöiden eläkevakuutusten, sijoitus- ja säästövakuutusten lisäksi myös yritysten ottamia yksilöllisiä eläkevakuutuksia ja ryhmäeläkevakuutuksia. Kyseisiä eläkevakuutuksia käytetään yleensä yritysten palkitsemisessa, jolla pyritään parantamaan vakuutettujen eläketurvaa eläkeaikana ja paikkaamaan työeläkkeiden matalaa tasoa. Yritysten ottamia eläkevakuutuksia tulisi ansaintaeläkkeinä ulosmittauksessa joka tapauksessa käsitellä samalla tavalla kuin työnantajan eläkevakuutuksen perusteella maksettavia eläkkeitä tai työnantajan maksamaa palkkaa. Molemmissa velan erääntyminen on ulosmittauksen edellytys eli työeläkettä ulosmitataan sen jälkeen, kun eläke on siihen oikeutetun toimesta haettu maksuun. Samoin palkkaa ulosmitataan palkanmaksupäivänä, jolloin se erääntyy maksettavaksi työ sopimuksessa sovitulla tavalla. Edelleen FA huomauttaa, ettei takaisinosto ole

kaikkien yrityksen ottamien yksilöllisten eläkevakuutusten ehtojen mukaan mahdollista, vaikka vakuutus olisi siirretty vakuutetun nimiin.

Riippumatta siitä, saattaako hakemuksen vireille vakuutettu tai mahdollisen lainmuutoksen myötä ulosottoviranomainen, vakuutussopimuksen mukaisen korvauksen maksaminen edellyttää, että vakuutusyhtiölle toimitettaisiin vakuutussopimuslain 69 §:ssä tarkoitetut asiakirjat ja tiedot. Hakemuksen yhteydessä vakuutuksenottajan ja vakuutetun on annettava henkilökohtaisesti tarvittavat tiedot eläkkeen tai takaisinoston maksamista varten. Voimassa olevan sääntelyn ja viranomaisohjeistuksen mukaan vakuutusyhtiön pitää lähtökohtaisesti saada nämä tiedot vakuutuksenottajalta tai vakuutetulta itseltään. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi verokortista ilmenevä veroprosentti, asiakkaan tuntemista koskevat tiedot sekä näiden tietojen yhteydessä pyydettävät, verotusta koskevaan kansainväliseen tietojenvaihtoon liittyvät FATCA- ja CRS/DAC-tiedot. FATCA- ja CRS/DAC-tiedot edellyttävät etuuteen oikeutetun antamaa todistusta. Korvausetuuden saajan on itse annettava nämä tiedot henkivakuutusyhtiölle.

Jos veroraportointia varten tarvittavia tietoja ei saada henkilöiltä hakemuksessa, henkivakuutusyhtiöt eivät saa maksaa eläkettä tai takaisinostoarvoa. Säännösten vastainen toiminta voisi aiheuttaa vakuutusyhtiöille esimerkiksi viranomaisrankioita. Lisäksi on syytä todeta, että ulosottomiehelle ei ole annettu oikeutta hakea lakisääteisiä eläkkeitä maksuun vakuutettujen puolesta vaan niitä on pidetty sellaisina henkilökohtaisina toimenpiteinä, johon tällaista oikeutta ei ole haluttu antaa.

Ehdotuksen mukaan lainmuutoksella ei olisi vaikutusta vakuutettuna olevan velallisen ja vakuutusyhtiön välisen sopimuksen sisältöön. On kuitenkin epävarmaa, voidaanko vakuutuksenottajan tai vakuutetun sopimukseen perustuvia velvollisuuksia esittää vakuutusyhtiölle edellä kerrottuja tietoja ulosottokaaren muutoksella siirtää ulosottoviranomaiselle. Jatkovalmistelussa olisi selvitettävä, kuinka FATCA- ja CRS/DAC-raportointiin sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvät henkivakuutusyhtiön velvollisuudet toteutetaan, jos ulosottokaaren 4:70:ään ehdotetut muutokset tulevat voimaan ehdotetun sisältöisinä.

FINANSSIALA RY

Hannu Ijäs